

ΩΜΟΠΛΑΤΟΣΚΟΠΙΑ *

Ἐκ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πάσχα διετηρήθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡ θυσία τοῦ ἁμνοῦ, θεωρουμένη ἀπαραίτητον τῆς ἐορτῆς συμπλήρωμα. Ἀντικατέστησαν δὲ τὰς συνοδευούσας τὴν θυσίαν ταύτην ἱεροτελεστίαις, ὥς ὁ νόμος τῶν Ἑβραίων ὀρίζει, παρὰ μὲν τοῖς καθολικοῖς χριστιανοῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα εὐλογία τοῦ ἁμνοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ τῆς ἀγίας Τραπέζης, παρ' ἡμῖν δὲ ἀπλὴ εὐχή, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἐπεκαλεῖτο ν' ἀγιάσῃ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «ὡς» ἡγίασε τὸν ἁμνόν, ὃν προσήγαγεν αὐτῷ ὁ πιστὸς Ἀβραάμ καὶ τὸν ἁμνόν, «ὃν περ Ἀδελ προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς ὀλοκρῶσιν». Ἐνεκα τούτου ὁ ἁμνὸς τοῦ Πάσχα νομίζεται ὅτι κέκτηται εἰδικὰς τινας ιδιότητας καὶ ὅτι ἡ ὁμοπλάτη προαγγέλλει ἀσφαλῶς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἐννοοῦντας τὰ ἐπὶ ταύτης μυστηριώδη σχεῖμα. Τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου θυσιάζοντι λαόν, εὖ ἡ ὁμοπλάτη περιέχει ἐπίσης ἀλαθήτους προφητείας. Ἐν γένει δὲ πάντος χρόνου ἡ ὁμοπλάτη, ὅταν ὀλόκληρον παρατεθῇ ὁπτόν ἐν συμποσίῳ θεωρεῖται ὡς χρηστήριον, οὐχὶ μὲν τοσούτῳ βέβαιον καὶ σαφές ὡς αἱ ὁμοπλάται τῶν ἁμνῶν τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πάντοτε δ' ὅμως μετὰ περιεργείας καὶ πίστεως ἐξεταζόμενον.

Ἡ ὁμοπλάτη, κατὰ τὸ ἀρματωλικὸν ἔθιμον, ἀνήκει δικαιοματικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις διὰ ταύτης προσεπάθει νὰ προῖδῃ τὴν τύχην τῶν ὑπ' αὐτὸν πολεμιστῶν. Ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς συμποσίοις ἀνήκει εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις πρῶτιστον μέλημα αὐτοῦ θεωρεῖ νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν ἐπισταμένως, ὅπως ἐξαγάγῃ προγνωστικὰ τοῦ μέλλοντος ἰδίως μὲν τῆς οἰκογενείας του, γενικῶς δὲ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους.

Ἡ βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐρριζωμένη πεποιθήσις εἰς τὴν τοιαύτην μαντείαν οὐχὶ σμικρὰν ἐπήρειαν ἔσχεν ἐνίστε καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν τινων γεγονότων ἔτι. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι πρὸ πάσης σπουδαίας αὐτῶν πράξεως ἐξήταζον τῶν ἱερείων τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν πορείαν αὐτῶν διερρῦμιζον κατὰ τὰς ἀποφάνσεις τῶν ἱεροσκόπων, ὁμοίως καὶ οἱ Ἕλληνες ὀπλάρχηγοι πρὸ τῶν συμπλοκῶν αὐτῶν μὲ τουρκικὰ ἀποσπάσματα τὴν ὁμοπλάτην συνεβουλεύοντο καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀρυομένη μαντεία συνηθέστατα ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ὀπλων των. «Πολλάκις ὠφέλησεν ἡ πρόληψις αὕτη χωρὶς

*) Ἐξημοσιεύθη ἐν «Ἑστία» 1876 τ. Α' σ. 221—2.

«ἐλπίδα, πολλάκις ἔδραψε χωρὶς λόγον» λέγει ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῇ περὶ Φιλικῆς Ἑταιρείας συγγράμματί του. «Στρατὸς ὀλίγος καὶ διακινδυνεύων ἐμψυχώθη αἰφνιδίως διὰ τῆς αἰσίτης ἐξηγήσεως τῶν σημείων τῆς καὶ «ἐκέρδησε νίκην ἀβεβαίαν· καὶ ἐξ ἐναντίας στρατὸς πολυάριθμος καὶ ἔχων «ὀυγιᾶς τὸ ἠθικόν του ἐδειλίασε διὰ τὴν ἀποφράδα πρόγνωσίν των καὶ ἐνι- «κήθη στερηθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν τόλμην του. Ὑπὴρξάμεν ἐκ περιστά- «σεως αὐτόπται ὄλων τούτων. Ἐντεῦθεν ἡ καλὴ ἢ κακὴ ἔκδοσις μιᾶς μά- «χης ἐκρέματο ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν μάντευσιν τῆς πλάτης, καὶ μάλιστα «ἂν ἤθελε τύχη γέρων ὁ τοιοῦτος μάντις. Αἱ συμπτώσεις, ἡνωμένοι μὲ τὰς «κινδυνώδεις προλήψεις τῆς ἀμυχθείας, ἔμελλον νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὰ κόκκαλα «τοῦ ζῴου ἐπήρειαν θεῖαν. Ἐνθυμούμεθα ὁποῖαν ἄφησε τῷ 1826 ἱστορικὴν «ἐποχὴν εἰς τὸ Ναύπλιον μία φερομένη ἀπὸ τὸν Πανοῦτσον Νοταρᾶν πλάτη. «Αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀποδοκιμασίαι τῆς θρησκείας μας δὲν ἰσχυσαν οὐδ' «πεῖς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν γέροντος. Τὸ «ψύσει μᾶλλον ἄκακον ζῶον τῆς γῆς καθίσταται παραδόξως, καὶ ἄπνουν μᾶ- «λιστα, τὸ ὑποκείμενον ἀπεχθείας καὶ λύπης εἰς τὴν ζώνην τῆς τοιαύτης «διαγνωστικῆς».

Λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς φύσεως τούτου τῆς μαντικῆς δὲν ἠξεύ-
 ρομεν, εἶναι δὲ δυσχερέστατον τὰ ἐκτελεσθῆαι τοιαῦτα, διότι οἱ τὰ ἀπόρ-
 ρητα αὐτῆς ἐκτελούμενοι γέροντες φερόμενοι οὐδαμῶς ἐξηγήσεων καὶ ἀφ' ὧν
 ῥίπτοντες πολλάκις ἀδράς ἀμυθείας ἀρνούμενοι ν' ἀποκαλύψωσι τὰ μυστή-
 ρια τῆς προπατορικῆς ἐπιστήμης. Περὶ τῆς γνωστῆς δ' ὅμως εἶναι ἡ σημασία
 τῶν κοιλωμάτων εἰκονιζόντων μνήματα, ἢτοι θανάτους οἰκείων ἢ φίλων,
 στενωτέρων καὶ προσφιλεστέρων, καθ' ὅσον τὰ κοιλώματα πλησιάζουσι πρὸς
 τὴν κορυφὴν τοῦ ὄσπου· αἱ σκιαὶ πρὸς τούτοις προμηνύουσι πένθος, αἱ δὲ
 ἐρυθρῶπαί γραμμαὶ αἵματοχυσίας· κατ' ἀναλογίαν δὲ κρίνουσι καὶ περὶ τῶν
 ἄλλων σημείων· τὸ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄσπου τέλος ἐξαρθρώμενον νεῦρον
 ἀπεικονίζει τὸ βαλλάντιον τοῦ οἰκοδεσπότου, προαγγέλλον πλοῦτον μὲν, ἐὰν
 τύχη χονδρόν, πενίαν δὲ καὶ ἀθλιότητα, ἰσχνόν.

Ὡς τινες παρατήρησαν, ἡ ὁμοπλατοσκοπία εἶναι λείψανον τῆς ἱερο-
 σκοπίας τῶν ἀρχαίων· ἀλλὰ πρὸς ταύτην σχέσιν μᾶλλον εἶχεν ἢ συνήθεια
 τοῦ ἐξετάζειν ἐκτὸς τῆς ὁμοπλάτης τὸ ἦπαρ, τὸν σπλῆνα, τὰ ἔγκατα τοῦ
 ἄμνου, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθὴ τὴν περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης συνηθείας
 ἐν Ἀρχαδίᾳ μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἵωνος ἐπισκεφθέντος
 τὴν Ἑλλάδα Γερμανοῦ Βαρθόλδου. Εἶναι ἀληθές ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρ-
 χαίων συγγραφέων γίνεται μνεία τῆς ὁμοπλατοσκοπίας· ἀλλὰ δὲν εἶναι νο-
 μίζομεν τοῦτο ἐπαρκὲς διδόμενον, ὅπως ἀρνηθῶμεν τὴν ἀρχαιότητα τῆς προ-
 λήψεως ταύτης· ἢ παρὰ Βυζαντινοῖς μάλιστα γνωστὴς αὐτῆς ἀποδεικνύει τὸ
 ἐναντίον. Ὁ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ζήσας πολυγρα-
 φώτατος, ὡς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἀπεκαλεῖτο, Μιχαήλ ὁ Ψελλὸς ἔγρα-

ψεν ἰδιαιτέραν πραγματείαν «Περὶ ὁμοπλατοσκοπίας», ἐν ᾗ ἀριδῆλως καταφαίνεται ἡ ταυτότης τῶν παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δοξασίων. Ἡ περιεργοτάτη αὕτη πραγματεία εὑρίσκεται χειρόγραφος ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τῆς Βιέννης βιβλιοθήκῃ, παραθέτομεν δὲ ἐνταῦθα τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα μέρη αὐτῆς ἐξ ἀκριβοῦς ἀντιγράφου, ὅπερ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης ἐπρομηθεύθημεν.

Τὸ χρηστήριον τῆς ὁμοπλατοσκοπίας ὁ Ὑελλὸς ἀποκαλεῖ «βάρβαρον καὶ ἀλλόκοτον», ἔχον ὅμως, «ὥς τοῖς χρωμένοις δοκεῖ, μελλόντων προαναφώνησιν». Οἱ διὰ τῆς ὁμοπλάτης μαντευόμενοι λαμβάνοντες ἐκ ποίμνης πρόβατον ἢ ἄρνα «πρῶτον μὲν κατὰ νοῦν τιθέασιν ἢ καὶ τῇ γλώσσῃ προφέρουσι περὶ οὗ ἂν μαθεῖν βούλοιντο», εἰτα δὲ σφάξαντες τὸ ζῷον ὁπτιῶσι τὴν ὁμοπλάτην καὶ ἀπογυμνοῦντες τῶν σαρκῶν «ἐντεῦθεν τὰς σημειώσεις τῆς τῶν ἐρωτημάτων ἐκδόσεως ἔχουσιν.» Ἡ ἐξήγησις δὲ τῶν σημείων τῆς ὁμοπλάτης καὶ τὰ ἐκ ταύτης μαντεύματα εἶναι ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ νῦν παρ' ἡμῶν πιστευόμενα, ἅτινα ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω. «Ζωῆς μὲν ὥς καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ράχεως ἔχουσι· καί, εἰ μὲν αὕτη ἐκατέρωθεν ἐστὶ λεπτή καὶ καθαρά, ζωῆς ἐντεῦθεν λαμβάνουσι σύμβολα· εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου τεκμήρια.» εἰ δὲ περὶ πολέμου τις ἐρωτήσῃ, εἰ μὲν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ὁμοπλάτου εὐρυθρόν φανείη νεφέλλιον «ἢ ἐν ἑτέρῳ μέρει γραμμὴ ἐπιμήκης καὶ μελάνια, ἀνελεῖ ὅτι μέγας ἐστί· καὶ πόλεμος· εἰ δὲ ἄμφω τὰ μέρη κατὰ φύσιν ἴσοις λευκά, εἰρήνην μέλλουσιν χρηστηρίαζε· καὶ καθάπαξ ἐν πάσαις ταῖς ἐρωτήσεσι τὰ μὲν εὐθρότερα καὶ μελάντερα καὶ συγκεχυμένα τῆς χειρόνος συντυχίας εἰσὶ· τὰ δ' ἐναντία τούτων, τῆς κρείττονος».

Ἡ ὁμοπλατοσκοπία ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Οὐννοις, τὰ δὲ ἄγρια στίφη τοῦ Ἀττίλα εἰς τὴν μαντείαν ταύτην προσέτρεχον, ὅπως μάθωσι τὴν τύχην τῶν ὅπλων των. Ἀνευρίσκομεν προσέτι αὐτὴν τὰ μέγιστα διαδεδομένην εἰς τοὺς μογγολικοὺς πρὸ πάντων λαοὺς τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἀσιατικὰ ἔθνη συνηθιζομένην. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν πλὴν τῶν Βλαχοφώνων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας, εἴτινες ἔχουσι τὰ αὐτὰ καὶ οἱ Ἕλληγες ἔθιμα, ἡ ὁμοπλατοσκοπία εἶναι γνωστὴ εἰς τὰ νοτιοσλαβικά ἔθνη, τοὺς Λαταυούς, τοὺς Σκώτους, τοὺς Κορσικανούς, εἰς παλαιότερους δὲ χρόνους φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὴ εἰς Ἰσπανούς, Γάλλους, Γερμανοὺς καὶ Ἀγγλους. Ἡ ὑπαρξὶς τῆς αὐτῆς δοξασίας παρὰ λαοῖς ἀνομοίαις ὅλως τὴν καταγωγὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὸν ἐν γένει βίον, εἶναι ὁμολογουμένως ἀρκούντως παράδοξος καὶ ἀνεξήγητος, ὅταν δὲν παραδεχθῶμεν ὅτι ὀφείλεται εἰς ἀπλὴν σύμπτωσιν.

